

Bijna 25 jaar media- en minderhedenbeleid

Van exclusiviteit naar inclusiviteit

door Susan Bink

Het thema 'media en minderheden' heeft de afgelopen jaren een duidelijke en erkende plaats gekregen in het overheidsbeleid. Vooral aan het eind van de jaren negentig werd er binnen het overheidsbeleid veel prioriteit gegeven aan het vergroten van een evenwichtige afspiegeling van de multiculturele samenleving in de media. Toch blijkt anno 2006 dat de omroepwereld noch wat betreft personele bezetting, noch wat betreft het programma-aanbod aan de realiteit van de moderne multiculturele samenleving beantwoordt. Er is weliswaar meer kleur te zien in de Nederlandse media dan pakweg twintig jaar geleden, maar het schort vaak nog aan een evenwichtige weergave van de cultureel diverse Nederlandse samenleving. Ook is het personeelsbestand binnen de mediasector (en vooral de schrijvende pers) nog geen goede afspiegeling van de Nederlandse samenleving. Mira Media zet zich al twintig jaar in om deze situatie te veranderen.

Doelgroepprogramma's

In 1983 schenken zowel de Minderhedennota als de Medianota aandacht aan de achterstandspositie van minderheden met betrekking tot het gebruik van massamedia in Nederland. Om hierin verbetering te brengen acht de regering „een aantal maatregelen gerechtvaardigd om minderheden beter tot hun streven naar emancipatie in staat te stellen.” Speciale aandacht is er om voor minderheden bestemde radio- en televisieprogramma's te maken omdat deze media van groot belang zijn voor hun eigen cultuurbeleving en -ontwikkeling. Tevens wordt onder etnisch-culturele minderheden een grote behoefte onderkend aan informatie over specifiek voor hen bedoelde beleidsmaatregelen, maar ook aan programma's die (grotendeels) bestaan uit kunst- en cultuuruitingen en amusement uit hun land van herkomst.

De eerste aanzet voor een specifiek media- en minderhedenbeleid werd in 1989 gegeven door de Mediaraad¹ met het rapport 'Media en Allochtonen'. Nog nooit waren deze twee thema's geïntegreerd in één beleidsdocument. De Mediaraad pleit in dit advies voor een extra stimuleringsbeleid waarin speciaal voor allochtonen door de rijksoverheid mediavoorzieningen worden bevorderd. In de jaren tachtig werd er door de overheid vooral veel belang gehecht aan doelgroepprogramma's voor etnische minderheden, omdat men aannam dat deze programma's het inburgeringsproces van minderheden in de Nederlandse samenleving bevorderde. Zowel op landelijk, regionaal als lokaal niveau moest er dan ook een aanbod bestaan van doelgroepprogramma's. Zo ontstond in Amsterdam speciale migrantentelevisie en werd er veel belang gehecht aan het programma 'Paspoort' op de landelijke televisie.

Interculturalisering van de landelijke publieke omroep

Begin jaren negentig kwam hier verandering in. De beleving van de eigen cultuur werd een verantwoordelijkheid van de etnische groepen zelf, niet van de overheid. De lokale zenders moesten voorzien in deze behoefte door middel van het uitzenden van doelgroepprogramma's, niet de landelijke publieke omroep. Voor het eerst werd een start gemaakt met de interculturalisering van de publieke omroep. Allochtonen moesten goed gerepresenteerd worden in de landelijke media, maar niet door middel van programma's in de eigen taal. Het programma Paspoort werd dan ook

¹ Op 22 januari 1996 is de Mediaraad samen met de Raad voor de Kunst, de Raad voor het Cultuurbeheer, de Raad van Advies voor Bibliotheekwezen en Informatievoorziening samengegaan in de Raad voor Cultuur.

afgeschaffd. De gedachte hierachter was dat deze programma's via de lokale omroepen moesten worden uitgezonden en dat door de opkomst van de satelliet allochtonen toch al genoeg aanbod hadden van programma's in de eigen taal.

Volgens een grootschalig onderzoek naar het mediagebruik van etnische publieksgroepen, uitgevoerd door Bureau Veldkamp (1995), werd er nauwelijks naar de NPS-uitzendingen speciaal voor etnische minderheden gekeken. Dit gaf de overheid weer genoeg bewijs dat er sprake moest zijn van een geïntegreerde programma-aanpak met betrekking tot culturele diversiteit, niet van exclusieve doelgroep-programmering. Uit een onderzoek dat in opdracht van staatssecretaris Nuis in 1997 werd uitgevoerd naar de minderheden-programmering bij verschillende omroepen, bleek dan ook dat in de landelijke en regionale programmering nauwelijks sprake was van programma's voor etnische minderheden. Op lokaal niveau daarentegen begonnen steeds meer vrijwilligers met een etnisch-culturele achtergrond radio- en televisieprogramma's te maken gericht op de eigen groep. Vooral de eerste generatie migranten bleek nog wel degelijk behoefte te hebben aan programma's in de eigen taal.

Veel draagvlak voor culturele diversiteit in de media

Eind jaren negentig hechtte toenmalig staatssecretaris van Media en Cultuur Van der Ploeg veel belang aan het stimuleren van culturele diversiteit in de media. Op zijn initiatief verschijnt in 1999 de nota 'Media- en minderhedenbeleid'. In deze notitie staat duidelijk vermeld dat de multiculturele samenleving weerspiegelt moet zijn in zowel de samenstelling van het aanbod, de makers en het publiek van de media. Alleen dan is er sprake van wederzijdse integratie. Ook wordt er gepleit voor versterking van specifiek programma-aanbod voor minderheden op lokaal niveau. Er bestaat gedurende deze periode bij de overheid dus veel draagvlak voor het stimuleren van meer culturele diversiteit in de media. Deze visie moet alleen nog doordringen tot de beleids- en mediamakers in Hilversum. Daarvoor wordt bij de publieke omroep een bureau voor beeldvorming en diversiteit opgericht, in 2002 omgedoopt tot 'Meer van Anders'. In datzelfde jaar zien nog drie organisaties die zich met media in een cultureel diverse samenleving bezighouden het levenslicht: MTNL (multiculturele televisie in de vier grote steden), FunX (grootstedelijk multicultureel radiostation voor jongeren) en Mixed Media (bemiddeling in werkervaringsplaatsen voor allochtone journalisten). Het lijkt erop dat er ook op landelijk niveau zowel op de radio als op televisie als in de pers projecten worden gestart die ervoor zorgen dat meer bevolkingsgroepen zich in de media gaan herkennen. Ook wordt onderkend dat de huidige generatie jongeren een zeer diverse groep is waarvoor multiculturaliteit iets vanzelfsprekends is. De term 'urban' wordt geboren, welke verwijst naar de cultuur van jongeren in de grote steden.

De toekomst van de publieke omroep

Sinds hun komst in 1989 is het aantal commerciële omroepen in Nederland alleen maar toegenomen en hun populariteit gegroeid. Als logisch gevolg hiervan daalde het bereik van de publieke zenders. Sinds 2004 staat de toekomst van de publieke omroep dan ook ter discussie. De visitatiecommissie Publieke Omroep wijst erop dat allochtonen niet voldoende worden bereikt door de publieke omroep, en dat de publieke omroep niet als ontmoetingsplek fungeert voor autochtone en allochtone bevolkingsgroepen, zoals in de taakopdracht vermeld staat. Ook zijn etnisch-culturele groepen niet voldoende vertegenwoordigd in het huidige kijk- en luisteronderzoek. Staatssecretaris Van der Laan deelt de bezorgdheid van de visitatiecommissie en hamert op een gezamenlijke strategie van de publieke omroepen ten aanzien van jongeren en allochtonen. Dit resulteert onder andere in de oprichting van *NOS Headlines* in 2005, een speciale nieuwsportal voor jongeren met nieuws vanuit een originele invalshoek, gemaakt door jonge journalisten in de dop. De samenstelling van de redactie is zeer divers, wat tot uitdrukking komt in de onderwerpen van de reportages.

Vanaf de nieuwe beleidsperiode in 2008 moet de publieke omroep volgens de overheid meer moeite gaan doen om etnische doelgroepen te bereiken, maar tegelijkertijd moet de NPS verdwijnen, de enige omroep die een taak heeft in het maken van multiculturele programma's. Alle omroepen moeten een beter multicultureel aanbod gaan maken, maar de vraag is of hiervoor genoeg draagvlak bij de verschillende omroepen is. Ook hebben de andere omroepen niet de expertise in huis op het gebied van multiculturele programmering, die de NPS wel heeft. Het omroeppersoneel is zich in de loop der jaren wel bewust geworden van het belang van culturele diversiteit in de media, maar er wordt nog steeds niet voldoende naar gehandeld. De mediabranche is nog steeds een wit bolwerk. Dit heeft ook te maken met bezuinigingen binnen de omroepwereld, waardoor er weinig nieuwe banen worden gecreëerd en er veel mensen moeten afvloeien. Wel zijn in deze tijd van digitalisering meer nieuwe

media-uitingen via internet ontstaan, zoals weblogs, podcasts en digitale themazenders waardoor iedere burger de kans heeft om zijn of haar verhaal aan de buitenwereld kenbaar te maken. Ook beginnende journalisten kunnen ervaring op doen door het schrijven en filmen van eigen verhalen en deze via internet te verspreiden. Zo zijn op internet tal van websites te vinden die speciaal gericht zijn op etnische groepen.

Zowel in het Tussentijds Concessiebeleidsplan (maart 2005) als in de Meerjarenbegroting 2006-2010 van de Publieke Omroep wordt melding gemaakt van grote en zichtbare inspanningen voor het verbeteren van het bereik van specifieke doelgroepen als jongeren, jong-volwassenen en 'nieuwe Nederlanders'. Uitgangspunt hierbij is om 'nieuwe Nederlanders' niet als aparte groep aan te spreken, maar een inclusief beleid te voeren. Staatssecretaris Van der Laan (OCW) onderschrijft het inclusieve karakter van de aanpak in de mediabegroting 2005. Verder wijst ze specifiek op het belang om jongeren en minderheden ook zichtbaar te maken in het kijk- en luisteronderzoek van de publieke omroep.

Op de goede weg?

Anno 2006 krijgen nog drie organisaties die actief zijn op het gebied van media en de multiculturele samenleving subsidie van de rijksoverheid, namelijk MTNL, FunX en Mira Media. Organisaties als Migranten & Media, Bureau Beeldvorming & Diversiteit en Mixed Media hebben hun activiteiten wegens bezuinigingen en te weinig draagvlak inmiddels moeten staken. Mira Media is de enige van de overgebleven organisaties die geen radio- of tv-programma's maakt, maar door middel van verschillende projecten op het gebied van o.a. interculturele beroepenoriëntatie, instroom van mediaprofessionals en service en advies voor journalisten zich al 20 jaar inzet voor een gelijkwaardige deelname van etnisch-culturele minderheden in de media.

Al die jaren waarin door bovengenoemde organisaties hard geknokt is voor een betere afspiegeling van de multiculturele samenleving in de media heeft zeker zijn vruchten afgeworpen. De beeldvorming van de multiculturele samenleving is in de laatste jaren met grote sprongen vooruit gegaan. Er is meer culturele diversiteit te zien in Nederlandse televisieseries, speelfilms en talkshows. Ook een presentator of presentatrice met een kleurtje is geen uitzondering meer op de Nederlandse televisie. De vraag is nu of deze ontwikkeling zich doorzet. Met de huidige negatieve media-aandacht voor alles wat met de multiculturele samenleving (en vooral de Islam) te maken heeft, lijkt de aandacht voor de relatie tussen de media en de multiculturele samenleving belangrijker dan ooit.

Mira Media, mei 2006